

EYLÜL 1919 TARİHLİ İSTANBUL EMNİYET MÜDÜR YARDIMCISININ RAPORUNA GÖRE RUMLARIN ZARARLI ÇALIŞMALARI

Mikail KOLUTEK

Mustafa Kemal Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
mikailkolutek@gmail.com.tr

Makale Geliş Tarihi: 15.06.2017 Makale Kabul Tarihi: 17.09.2017

Özet

1. Dünya Savaşı sonunda dünya düzeninin tanzimi için Paris Barış Konferansı toplanmıştır. Yunanistan barış konferansının toplanmasını fırsat bilerek, Osmanlı Devleti ve İstanbul'a dair planlarını uygulamaya koymuştur. Yunanlılar, Dünya kamuoyunu Rumlar lehine çevirebilmek adına konferans süresince İstanbul'da muzır çalışmalarını sürdürmüştür. Yunanlıların bu tarihlerdeki Türkler aleyhine yaptıkları eylemler dönemin hatıralarına veya muvazaf raporlarına yansımıştır. Bu meyanda Osmanlı Devlet ricalinden İstanbul Polis Müdür-ı Umumiyesi Muavini Mehmet'in 5 Eylül 1919 tarihli raporu önemli bir boşluğu doldurmuştur. Yunanistan'ın Patrikhane-Metropolitlik, Askeri Temsilcilik, Rum-Yunan örgüt ve cemiyetleri, basın-yayın kanalıyla ortaya koyduğu faaliyetlerle ilgili konular raporda yer almıştır. Raporun ve dolayısıyla bu çalışmanın orijinal tarafı; Rumların kurduğu "Hukuk Müşavirleri" isimli altı kişilik beyin takımı ve "İstanbul Rum Mebusları" isimli kırk kişilik çalışma ekibinin İstanbul'un işgaline uygun ortamı hazırlamalarıdır. Çalışmaya ana kaynak teşkil eden İstanbul Polis Müdür Yardımcısı'nın raporu doğrultusunda, Rumların ihaneti ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Patrikhane, Rum, Yunan, Venizelos,

HARMFUL ACTIVITIES OF RUMS IN ACCORDANCE WITH THE REPORT (SEPTEMBER, 1919) OF VICE DIRECTORATE OF ISTANBUL GENERAL POLICE ORGANIZATION

Abstract

The Paris Peace Conference took place to amend a new world order in the end of the First World War. Greece took advantages of negotiations in the peace conference and put forward her secret agenda about the Ottoman Empire and Istanbul. Greeks pursued harmful activities to influence the world public opinion for the good of Rums throughout the conference. Their activities against Turkish people were reflected in memories or military records. In this vein, the report of Mehmet on the 5th September 1919, a vice directorate of Istanbul General Police, was a significant document filling a gap in the literature. Activities of Greece through the Patriariate, military agency, Rum-Greek associations and press were mentioned in his report. The originality of his report was to show how "Legal counsels", consisting of 6 people as a brain team, and the team of "Istanbul-Rum Member of the Parliament" that were 45 members set up a substructure for the occupation of Istanbul. In this paper, it has been put forward to the betrayal of Rum in the light of his report.

Keywords: İstanbul, Patriariate, Rum, Greek, Venizelos

Giriş

Yunanistan, 24 Ocak 1915 tarihinde Büyük Britanya Hükümeti adına Sir Edward Grey'den acilen İtilaf Devletleri safında savaşa girme teklifi almıştır. İngiltere tarafından yapılan bu teklif karşılığında İngiliz-Fransız ve Rus hükümetleri anlaşarak Yunanistan'a "Küçük Asya" diye tabir edilen Anadolu topraklarının sahil kesimlerinden birtakım tavizlerin verileceği taahhüdünde bulunmuşlardır. İngiliz-Fransız ve Rus hükümetlerinin ortak kararları doğrultusunda yapılan bu teklif sonucunda Anadolu'da "Vaat Edilen Topraklar"ın ele geçirilmesine çalışılmıştır. Öyle ki bu konu 1915-1923 yılları arasında Venizelos ve Yunan iç politikasının en temel argümanlarından birisi olmuştur (Pavlos, 1995: 24).

I. Dünya Savaşı sonunda Osmanlı Devleti mağlup devletlerin arasındaki yerini alırken, mütareke sonrasında Rum azınlıkların oldukça sevinçli oldukları gözlemlenmiştir. Nitekim Yunan birlikleri 13 Kasım 1918'de İtilaf Devletleri birlikleriyle beraber İstanbul'a çıkmıştır (Kolutek, 2017a: 110). Yunanistan Hükümeti, birliklerinin İstanbul'a adım atmasıyla birlikte birtakım çalışmalar içerisine girmiştir. Nitekim Yunan Askeri Mümessili Albay Katehakis'in öncülüğünde İstanbul'da kulüp, cemiyet adı altında çetecilik faaliyetleri başlamıştır. Katehakis 10 Şubat 1919'da Kurtuluş Kilisesi'ndeki konuşmasında; "Rumlar! Sizin gibi büyük bir millet, artık Türkler'e esir olamaz. İstanbul Konstantinapol olacak, Yunan bayrağı buralarda dalgalanacak. İstanbul Yunanistan'ın olacak..." ifadelerini kullanırken Yunanistan'ın İstanbul'a bakış açısını da ortaya koymuştur (Güler, 1995: XVII). Dışarda ve içerde meydana gelen birçok olay Osmanlı tebaası bazı unsurların galeyana gelmesine neden olmuştur. Oldukça fazla destek alan ayrılıkçılık hareketi sonucu Osmanlı vatandaşlığı aracılığıyla bir arada yaşayan ahaliden Rumlar birtakım tahriklere kapılarak asayiş sorunlarına neden olmuştur. Mart 1919'da İstanbul'un çeşitli bölgelerinde nümayişler yapılmış, Arnavutköy, Büyükkada, Kumkapı ve Yenikapı gibi semtlerde nümayiş teşebbüsünde bulunulurken Adadaki Rum kilisesine Yunan bayrağı çekilmiştir (Gökbilgin, 1959: 59).

İstanbul'daki Yunanistan Hukuk Müşavirleri

Yunan Hükümeti, Rum Patrikhanesi aracılığıyla çeşitli karışıklıklar çıkararak Sulh Kongresine katılan devletlere İstanbul'da asayişin bozuk olduğunu göstermeye çalışmıştır. Bu amaçla bir taraftan İstanbul'un çeşitli bölgelerinde farklı isimlerle Rum çeteleri teşkil etmiş, diğer taraftan Patrikhaneye bağlı din adamlarını kullanmıştır. Patrikhane ise Rum muhacirlerinin durumlarını incelemek bahanesiyle Aynoz ve Sivas metropolitlerini patrikhane erkaniyla beraber Yunan torpidoları ile Anadolu vilayetlerine göndermiştir. Yapılan incelemeler Paris Barış Kongresi'ne ve Yunan Hükümetine sunulmuş ve Yunanistan'dan alınan şifahi emirler İstanbul'da uygulanmaya çalışılmıştır. Yunan Hükümeti bunlarla da yetinmeyip İstanbul'un içerisinde bulunduğu durumdan faydalanarak birçok Rum'u peyderpey Yunanistan'a sevk etmiştir. Patrikhane aracılığıyla Osmanlı vatandaşı olan Rumları

da gönüllü sıfatıyla Yunan Ordusuna hizmet etmek üzere kayıt altına almıştır. Yunan Sefarethanesi kayıt altına alınan bu Rum vatandaşlara pasaport temin ederek Yunanistan'a sevk etmiştir. Yunan Hükümeti İstanbul'daki gizli teşkilatlarını yakından takip etmek, lüzumlu olan talimat ve emirleri vermek üzere "*Hukuk Müşavirleri*" adı altında altı mebustan mürekkep bir ekip tayin etmiştir.¹

1919 yılı güz aylarında Mösyö Venizelos, yapılan propagandaları yakından takip etmek ihtiyacı duymuştur. Ayrıca ahaliye birtakım telkinlerde bulunmak üzere girişimlerde bulunmuş ve özel bir haberleşme yöntemiyle kişisel talimatlarını iletmıştır. Yunan başbakanı Venizelos bu faaliyetlerle de yetinmeyerek Patrikhanede yapılan tayinleri de yönlendirmek istemiştir. Bu doğrultuda yapılacak eylemleri kanalize etmek üzere kendisine yakın ve samimi gördüğü, sadakatlerinden şüphe etmediği loca mebuslarını da İstanbul'a göndermiştir. Venizelos'un gönderdiği bu mebuslardan altı tanesi 25 Eylül 1919 tarihinde İstanbul'a ulaşmıştır. Mezkûr Rum mebusları hakkında İstanbul Polis Müdüriyeti tarafından soruşturmalar yapılmıştır. Yapılan soruşturmalar neticesinde mebusların isimleri, gönderildikleri mahaller, nereli oldukları ve nerede görevlendirildikleri tespit edilmiştir. Polis müdürlüğünün yaptığı tespitlere göre Rum örgütlenmesinin başındaki altı kişi şunlardır:

a) *Vamvakas - Serfice Mebusu*

Vamvakas Serfice Mebuslarından olup Beyoğlu'nda Metropol Otelinin altı numaralı odasında ikamet etmiştir. Bu mebus Trakya Meselesi için çalışmalar yapmak üzere görevlendirilmiştir. Bu doğrultuda birtakım faaliyetlerde bulunmuş, Trakya Meselesini Yunanistan lehine çözmek için çeşitli incelemeler yapmıştır. Vamvakas, yaptığı incelemeleri değerlendirdikten sonra yaptığı faaliyetlerle hem ahali nezdinde hem de siyasi olarak Trakya Meselesi için gündem oluşturmaya çalışmıştır.

b) *Papadaki – Girit Mebusu*

İstanbul'da bulunan Yunan Askeri Temsilcisi Katahaki'nin hemşehrisi olmasından ötürü Makriköy (Bakırköy)'de Katahaki'nin evinde ikamet etmiştir. Papadaki özellikle Yunan-Rum komitelerinin sevk ve idare edilmesiyle ilgilenmiştir. Ayrıca bulunduğu civarda Yunan Başbakanı Venizelos lehine çeşitli propaganda faaliyetlerinde bulunarak kamuoyu oluşturmuştur.

c) *Minakas – Korfos² Mebusu*

Minakas, Büyükada Yunan Siyasi Temsilcisi Kanolopolos ile birlikte onun kendi evinde ikamet etmiştir. Kanolopolos'un evinde ikamet etmekle birlikte onunla beraber sabah-akşam temsilciliğe giden Minakas bir Yunan memuru gibi

¹ BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 033.

² Belgelerde "*Korfos*" olarak adı geçen yer Yunanistan'a bağlı Arnavutluk sınırında bulunan "*Korfu Adası*"dır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu isim "*Korfu*" olarak kullanılacaktır. Bkz. Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, BDAGM Yayınları, Ankara 2006, s. 320.

Eylül 1919 Tarihli İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısının Raporuna Göre Rumların Zararlı Çalışmaları

hareket etmiştir. Bulduğu her fırsatta Büyükaada ve dolaylarında ahalinin içerisine girerek Yunanistan'ın Türkiye üzerindeki emelleri için propagandalar yapmıştır. Bununla beraber Venizelos adına da faaliyetler yürütmüştür.

d) Hanalois - Selanik Mebusu

Venizelos'un özel görevlendirmesiyle İstanbul'da bulunan Hanalois, Makedonya ve Trakya Meselesinin Yunanistan lehine çözümlenmesi uğruna faaliyetlerde bulunmuştur. Hanalois, 24 Ocak 1919 Çarşamba günü Yunanistan Hükümetine şifahi malumatta bulunmak üzere Atina'ya gitmiştir. Bu malumatla ilgili görüşmelerini tamamladıktan sonra ise Başbakan Venizelos'a malumat vermek üzere Paris'e gideceğinden şüphelenilmiştir.

e) Kalasas – Kalamon³ Mebusu

Kalamon Mebusu Kalasas, İstanbul'a geldiğinde Beyoğlu'na yerleşmiş fakat kaldığı evin adresi ile ilgili detaylı bilgiye ulaşamamıştır. Kalasas, Yunanistan lehine geliştirilmeye çalışılan siyasi meselelerle ilgilenmiştir. Bu amaçla İstanbul'da kaldığı süre zarfında Yunan Sefarethanesi'ne düzenli olarak gidip gelmiştir.

f) Valiyanitis – Korfu Mebusu

Bakırköy'de yaşayan Zaharof'un akrabası olan Valiyanitis, onun evinde ikamet etmiştir. Bakırköy'de ikamet eden Valiyanitis, burada Yunan Hükümeti ve Venizelos'un lehine özel işlerle meşgul olmuştur.

İstanbul emniyeti tarafından kişisel bilgileri tespit edilen bu altı şahıs Yunan Başbakanı Venizelos'un emri ile görevlendirilmiş olup Yunanistan lehinde çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Türkiye adına zararlı faaliyetlerde bulunan bu kişiler İstanbul'da buldukları süre zarfında kendilerine özel olarak tahsis edilen otomobillerle dolaşmışlardır.⁴

İstanbul Rum Mebusları

Osmanlı Devleti'nin geleceğinin Paris Barış Kongresi'nde masaya yatırılacağı bir sırada Yunan Hükümeti İstanbul için beslediği emellerini açığa çıkarmıştır. Çeşitli yöntemlerle İstanbul'da yaşayan Yunan unsurlarının dikkatini çekmeye çalışan Yunan Hükümeti, onları İstanbul'daki emelleri doğrultusunda faaliyetlerde bulunmak üzere harekete geçirmiştir. Bu hedeflere ulaşmak isteyen Yunan Sefarethanesi'nin girişimleri sonucu Paris Barış Konferansı'nda masaya yatırılan İstanbul'a dair konuları saptırma yöntemine başvurulmuştur. Yunan Hükümetinin İstanbul politikalarını destekleyen Rum Patrikhanesi de İstanbul için oynanan bu oyuna katılmıştır. 7 Mayıs 1919 tarihinde harekete geçen Rum Patrikhanesi yaptığı hazırlıkları tamamlayarak bir genelge yayınlamıştır. Patrikhane tarafından

³ Belgelerde "Kalamon" olarak adı geçen yer Yunanistan'a bağlı Ayanovra Adası yakınlarında "Kalamo Adası"dır. Bkz. Tahir Sezen, *a.g.e.*, s. 265.

⁴ BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 022; Bu şahıslarla ilgili ayrıntılı bilgi Polis Müdürü Umumisi Başmemurluğu tarafından birinci şube müdüriyetine 25 Eylül 1919 tarihte mahremdir başlığı altında rapor edilmiştir.

yayınlanan genelgeyle “İstanbul Rum Mebusları” adı altında kırk kişilik bir heyet oluşturulmuştur. Heyetin başına İstanbul’da Rumca yayın yapan “Pisktatör Doryan Gazetesi” yazarlarından “Teodokos” getirilmiştir. Rum milli hesabına çalışacak olan kırk kişilik İstanbul Rum Mebusları ekibinin oluşumunun temininde yaşanacak güçlükleri aşması içinde ayrı bir ekip görevlendirilmiştir. Bahsi geçen bu ekip icra edecekleri faaliyetleri planlamak üzere Yunan siyasi emellerine hizmet etmek için İstanbul’a gönderilmiştir. Rum Mebusları adı verilen bu grup; Trakya Meselesi, İzmir, İstanbul ve kurulması planlanan Trabzon Pontus Cumhuriyeti hakkında icraatlar da bulunmuşlardır.⁵

Yunan Başbakanı Venizelos’un özel emri ile İstanbul’da faaliyet gösteren bu şahısların haricinde Türkiye aleyhinde faaliyette bulunan başka kimseler de olmuştur. Yunanistan’dan İstanbul’a gönderilen ve Rumların “A Takımı” olarak adlandırabilecek bu altı şahsın dışında Rumlar tarafından seçilmiş olan kırk kişilik bir heyet oluşturulmuştur. Adına “İstanbul Rum Mebusları” denilen bu kırk kişilik heyet, 7 Eylül 1919’da yapılan bir seçimle belirlenmiştir. Bu heyete tayin edilen kırk kişi birer mebus sıfatıyla hareket etmiş olmakla beraber dört seneliğine seçilmişlerdir (Tablo-1).

Tablo 1: Yunanistan Hükümeti’nin Telkiniyle Seçilen İstanbul Rum Mebusları

	ADI SOYADI	MESLEĞİ
1	Albertis Markos	Terzid [?] Meclisi Reisi
2	Ançopolos Filiyos	Tüccar
3	Vasiliyadis Filiyos	Doktor
4	Yadigaroğlu Pavlos	Daimi Vekil
5	Zamasekinos Dimitriyos	Perviya Gazetesi Sermuharriri ve Muallim
6	Zevtof Kasamasof	Doktor
7	Teodosiyadis Panayot	Arvaniti Tüccarhanesi Müdürü
8	Tomarilis Stavros	Tüccar
9	Yuvannidis Piros	Avukat
10	Kavalis Nikolalois	Rimin [?] Tabibi
11	Kaloycaki Perinkolis	Ressam
12	Kalgopolos Yorgi	Dava Vekili
13	Karvokiros Sayatiyadi	Dava Vekili
14	Kolokisapolos Atanas	Tüccar
15	Kahyaoğlu Yanni	Tüccar
16	Kandosyanas Nikolaliyos	Avukat
17	Kaponorimil Leonderos	Gazete Muharriri

⁵ BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 016; Bu ekiple ilgili detaylı bilgi Polis Müdürü Umumisi ikinci müdürü Mehmet Bey tarafından 5 Kasım 1919’da Dahiliye Nezaretine rapor edilmiştir.

Eylül 1919 Tarihli İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısının Raporuna Göre Rumların Zararlı Çalışmaları

18	Kozmos Lazaros	Banker
19	Konstantinidis Konstantinos	Tüccar
20	Lazikos Haristos	Keşşaphaneci
21	Leontinidis Yorgi	Tüccar Memurları Cemaati Reisi
22	Manfos Aleksandros	Dava Vekili
23	Manos Yorgi	Asar-ı Atike Mütihazası
24	Melas Dimitridis	Mektep Müdürü
25	Nikoloinidis Nikolaloyis	Doktor
26	İkanomeridis Yorgi	Muharrir
27	Panpalis Andorinos	Tüccar
28	Paksiyados Gariforiseis	Doktor
29	Papaz Aleksandros	Doktor ve Patrikhane Memuru
30	Papadopolos Yanni	Resail Cemaati Reisi
31	Sarindis Aleksandros	Tüccar
32	Sinayoğlu Aleksandros	Tüccar
33	Pasaris Avrelyos	Dava Vekili
34	Tiberios Perikanis	Doktor
35	Fitos Dimitriyos	Dava Vekili ve Mebus
36	Haralabidis Hristos	Dava Vekili
37	Haralabidis Tarafim	Dava Vekili
38	Haci Anastas Panayod	Dava Vekili
39	Mısırlıoğlu Anastasiyos	Doktor
40	Mebeke Panayod	Profesör ⁶

Kulüp, Cemiyet, Fırka ve Kadiyeler

Yunan Hükümeti bir taraftan Avrupa'da ve Amerika'da propagandalar yaparken diğer taraftan İstanbul ve Anadolu'da gizlice faaliyet gösteren teşkilatlar kurdu muştur. Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasından sonra uygun ortamı yakalayan Yunan komutanları ve kanaat önderleri öncülüğünde çeşitli isimler altında birçok kulüp, cemiyet, fırka ve kadiyeler açılmıştır. Ortaya çıkan bu örgütler tek bir gaye altında toplanmış, Yunan Hükümeti ve Yunan siyasi çıkarlarına hizmet etmiştir. Çeşitli heyetler tarafından meydana getirilerek idare edilen bu oluşumlar bir amaca hizmet etmekle beraber faaliyet sahaları farklı olmuştur. Rum-Yunan menfaatlerine hizmet eden bu cemiyetler uygun zemin bulduklarında ve bir amir tarafından idare edildiğinde tehlikeli sonuçlar doğurabilecek bir oluşum haline gelmiştir. Hatta bu oluşumlar Osmanlı topraklarından bir miktarının yönetiminin değişmesi ya da Osmanlı'dan koparılması sonucunu elde edecek kadar güçlenmiştir. Bu durumun farkında olan Yunan Sefarethanesi İstanbul'daki bütün Rum-Yunan

⁶ BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 024; 21 Ekim 1919 tarihinde Emniyet Müdürü Umumisi Başmemurluğunca kaleme alınan raporuna göre "İstanbul Rum Mebusları"nın isimleridir.

kulüp, cemiyet ve silogoları birleştirmek için “*Milli Cemiyet*” isimli bir örgüt kurmuştur. Bu yeni cemiyetin asıl idaresi İstanbul Rum Mebusları’nın elinde bulundurulurken tali olarak onların verdiği emir ve talimatları yerine getirmek üzere Seodukas [?] başkan, İmros Gazetesi muharriri Makaradilis ise ikinci başkan olarak seçilmiştir. Yunan Sefarethanesi yönetimi Seodukas’a bırakılan cemiyetin emredilen görevleri yerine getirmesi için de yüklü miktarda para vermiştir.⁷

Rumların Zararlı Çalışmaları ve Alınan Tedbirler

Buhranlı zamanlar yaşamakta olan Osmanlı Devleti’nin geleceği bütün millet fertlerinin fiilen ve gerçekten bir araya gelip birlik olmasına bağlı kalmıştır. İşte böyle bir dönemde Osmanlı unsurlarından olan Rumlar dış tahriklere kapılarak mütarekeyi, hükümetin kuvvet ve nüfuzunu hafife almış ve emniyeti ihlal edecek tarzda hareketlere girişmiştir. İstanbul’un çeşitli mahallerinde atış talimleri yaparcasına keyfi olarak silahlar sıkılmış, bazı mahallerde topluca hareket edilerek devlet memurlarına fiili ve sözlü saldırılarda bulunulmuştur. Karakollarda tutuklu bulunan suçlular kaçırılmaya çalışılmıştır. Yunan subayları tarafından ayakta tutularak idare edilen Rum göstericiler sokaklarda topluca ellerinde Yunan bayraklarıyla genel bir galeyan çıkarmaya çalışmışlardır. Diğer taraftan Türk unsurları aşağılayarak küçük düşürmeye uğraşmışlar, Venizelos lehine tezahüratlar yaparak Yunan Milli şarkılarının söylendiği gösteriler düzenlemişlerdir. Gösterilerde Ayasofya Camii şerifi üzerine konmuş haç olan resimler kullanılmış ve bu şekilde boyanmış tablolar sokaklarda satılmıştır. İstanbul’da galeyan çıkarmaya çalışan Rumlar, Yunanistan’ın bağımsızlığını kazanmasının yıldönümü ve Venizelos’un doğum günü gibi günleri törenlerle kutlamışlardır. Bu tarihlerde dükkân ve evlerini Yunan bayrakları ile donatmış, çeşitli tezahüratlarda bulunmuşlardır. Yunan Kızılhaç’ı ve Venizelos abidesi adına sokaklara çıkararak rozetler dağıtan Rumlar, kardeşlerinin ızdırabı için yardım toplantıları yapmışlardır.⁸

Rumlar tarafından Beyoğlu Metropol Otelinde 12 Ekim 1919 tarihinde bir toplantı yapılmıştır. Bu toplantıya Trakya Cemiyeti temsilcileri olarak Celal ve Tahsin Beyler de katılmış, toplantıda Trakya Meselesi de tartışılmıştır.⁹ Yine Bahçeköy’de 12 Ekim 1919 Pazar günü saat: 3’te Yunan Mümessili Askerisi Albay Mazeraki’nin de katılımıyla bir yardım organizasyonu yapılmıştır. Yunan Salib-i Ahmer’i tarafından öğleden sonra düzenlenen yardım organizasyonuna Beyoğlu Rumları katılmıştır. Kardeşlerin ızdıraplarını teskin etmek için Taksim Bahçesi’nde düzenlenen toplantıda Yunan Salib-i Ahmer’i yararına mübayaa yapılmıştır. Bahçede Afzon Askerleri kuzu kızartırken çeşitli elbiseler giyen Rum kızları milli marşlar eşliğinde dans etmişlerdir.¹⁰

Basın-Yayın Organları ve Yapılan Propagandalar

⁷ BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 026.

⁸ BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 028.

⁹ BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 032.

¹⁰ BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 034.

Eylül 1919 Tarihli İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısının Raporuna Göre Rumların Zararlı Çalışmaları

Yunan Hükümeti bir taraftan cemiyet, komiteler ve İstanbul Rum Mebusları teşkilatını oluşturarak İstanbul'da asayiş muhtell göstermeye çalışırken diğer taraftan da basın yoluyla propagandalar yapmıştır. Yunanistan'ın Türk toprakları üzerindeki iddialarını haklı çıkarmak adına atılan adımlar gazeteler aracılığıyla duyurulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu yolla İtilaf Devletleri ve dünya kamuoyuna Yunanistan'ın iddialarında haklı olduğu ispatlanmaya çalışılmıştır. Dönem itibarıyla İstanbul'da yayın hayatına devam etmekte olan Rumca gazetelerden etkin şekilde faydalanılmıştır. Bu basın organlarından biri de İpadiyos Spanozlu idaresindeki "Preozos Gazetesi"¹¹dir. İpadiyos Spanozlu aynı zamanda İstanbul'da şahsi matbaası olan nadir insanlardan birisidir. Türkiye aleyhine yayın yapan Preozos Gazetesi dört kardeşten oluşan bir aile tarafından yönetilmiş ve ihtiyaç halinde Yunanistan lehine yayınlara imza atmıştır. Gazetenin sorumlu müdürü İpadiyos Spanozlu iken, kardeşi Konstantin Spanozlu bu gazetede yazarlık yapmıştır. Spanozlu kardeşlerden Muhaliki Spanozlu gazetenin idari müdürlüğünü yapmış, Fenerde oturan A. Spanozlu ise bu gazetede çeşitli görevler alırken asıl mesleği olan doktorluğa devam etmiştir.¹² Yunan Hükümeti ve Venizelos'un güdümünde yayın hayatına devam eden bu gazete Osmanlı Devleti aleyhine propagandalar yapmıştır.

İstanbul'da yayın hayatına devam eden Rumca gazeteler icabında memleketin asayişini muhtell göstermeye çalışmıştır. Ayrıca Osmanlı vatandaşlarını rencide edecek haberler yaparak Rum unsurları Yunan isteklerinin gerçekleşeceğine dair umutlandırılmıştır. İstanbul emniyetinin topladığı istihbarati bilgilere göre Yunan Hükümeti bununla da yetinmeyerek uygun zaman ve zeminde Yunanistan lehine yayın yapmak üzere bir teşkilat oluşturmuştur. İcap eden duruma göre Rumca basın-yayın unsurlarını yönlendirecek olan bir grup "Azaros Eşkivaları" adı altında örgütlenmiş ve Yunan vatandaşı bir memur da bu teşkilatın başına geçirilmiştir. Heybeliada'da ikamet eden bu Yunan memuru İstanbul Rum matbuatıyla ilgilenip yapılacak haberleri ve yazılacak yazıları yönlendirmiştir.¹³

Patrikhane ve Metropolitlikler

Yunan Hükümeti İstanbul merkezli yıkıcı faaliyetleri için, İstanbul Rum Patrikhanesi ve metropolitleri de aktif olarak kullanmıştır. Bu doğrultuda Patrikhane, metropolitler ve Rum ruhani liderleri siyasi meselelerle hemhal olmuşlardır. Rum vatandaşları tahrik ve teşvik ederek Yunan yıkıcı faaliyetlerine dahil etmişlerdir. Rum patriği, Osmanlı Devleti dahilinde bulunan Trakya, İzmir, İstanbul ve hatta Trabzon'u Yunanistan'a ilhak etmek için bir Yunan savaş gemisine binerek Paris'e gitmiştir. Patrik Türkiye'deki Rumlar adına fiili bazı teşebbüslerde bulunmuş, Paris Barış Konferansı'na giderek Türkler ve Türkiye Hükümeti aleyhine yazılı ve sözlü olarak raporlar sunmuştur. Patrik İstanbul'a dönerken de Atina'ya

¹¹ Belgelerden "Preozos" olarak okunan bu gazetenin ismi daha önce yapılan çalışmalarda "Proodos" olarak geçerken bu gazete 1903 yılında kurulmuştur.

¹² BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 020.

¹³ BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 029.

uğramış ve yaptığı hizmetlere karşılık olarak Yunan Hükümeti tarafından kendisine nişanlar taltif edilmiştir. Aynı zamanda patrik namına ziyafetler tertip edilmiş Atina'ya dönüşü şerefine toplar atılmak suretiyle kutlamalar yapılmıştır. Osmanlı Devleti'ne tabi olan patrikhane sorumlusu, ruhani görevlerini bir kenara bırakarak siyasetle şiddetli bir şekilde haşır neşir olmuş ve doğrudan doğruya Yunan siyasi amaçlarına hizmet etmiştir.¹⁴ Patrikhane, Yunanistan'ın ve Başbakan Venizelos'un desteğini sürekli olarak sağlarken Paul Gentizon'un tanımıyla kendini Megalo İdea'ya kaptıran Fener, Türkiye ebediyen batıyormuş gibi davranmıştır (Kolutek, 2017b): 19).

Rum patrikhanesi bu şekilde hareket ederken taşrada bulunan ruhani reisleri ise din ve mezhep işleriyle ilgilenmeyi bir kenara bırakarak Osmanlı topraklarındaki Yunan siyasetinin bir parçası olmuştur. Taşra ruhani reislerinden Trabzon metropoliti Hrisantos, Pontus Cumhuriyeti adı altında kurulması planlanan bir devlet için Paris'e gitmiştir. Metropolit Hrisantos Paris'ten dönüşte Atina'ya uğramış kendisinin bu ziyareti şerefine Yunan Dışişleri Bakanı tarafından Atina dolaylarında bir ziyaret tertip edilmiştir. Paris'te milli emelleri uğruna çalışan Venizelos, Atina'ya dönüşünde oldukça şaşısalı bir törenle karşılanırken, kendisine yaptığı hizmetlerden ötürü bir tac verilmesi planlanmıştır. Bu tac için Osmanlı Rumları arasında duyurular yapılmış, Rum patrikhanesi yaptığı rutin bir toplantıda bu konuyu gündeme getirmiştir. Yapılan görüşmeler sonucu Venizelos adına yapılacak bu tac için İstanbul Rum Patrikhanesi tarafından iki yüz drahma yardım kararı alınmıştır. Tüm bu faaliyetlerden anlaşılacağı üzere Patrikhane ve taşra ruhani liderleri tamamen Yunan siyasi amaçları uğruna çalışmıştır.¹⁵

Sonuç

İstanbul, Mondros Mütarekesi'nin imzalanmasının ardından Yunan Hükümeti'nin açık hedefi haline gelmiştir. Elde etmek istediği İstanbul'u savaş yoluyla hakimiyeti altına alamayacağını anlayan Yunanlılar, bu emelini çeşitli argümanlarla gerçekleştirmeye çalışmıştır. Bu amaçla İstanbul Rum Patrikhanesi, Yunan Askeri Mümessilliği ve Yunan Sefarethanesi gibi resmî kurumları vasıta olarak kullanmışlardır. Rum Patrikhanesi ve taşradaki metropolitler Yunan milli emellerine hizmet etmiş, Paris Barış Konferansı'nı etkilemeye çalışmış ve Rum ahali dini liderler tarafından tahrik edilmiştir. Yunanistan ve Venizelos tarafından yürütülen tahrik ve teşvik kampanyaları basın-yayın yoluyla gündeme getirilmiştir. Etki altına alınan İstanbul'un Rum basını kanalıyla bir taraftan yurtiçinde Rum tebaa tahrik edilirken diğer taraftan uluslararası arenada gündem oluşturulmaya çalışılmıştır.

İstanbul'da bulunan karışıklıktan faydalanan Yunan Hükümeti, temsilcileri vasıtasıyla yardım kampanyaları dahi düzenletmiştir. Bu kampanyalar veyahut kermes gibi toplantılardan elde edilen gelir Rum çetecilerine kaynak oluşturmuştur.

¹⁴ BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 030.

¹⁵ BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 030.

Eylül 1919 Tarihli İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısının Raporuna Göre Rumların Zararlı Çalışmaları

Bu sırada İstanbul'da birçok Rum kulüp, cemiyet ve silologos vasıtasıyla Yunan milli hedefleri gündemde tutulmuş yine bu yapılanma silahlı adam yetiştirmede kullanılmıştır. Çeşitli özel günlerde Yunan bayraklarının asılması Bizans fikrinin canlı tutulması sağlanmış böylece gayrimüslim Rum vatandaşların devletle olan bağı zayıflatılmıştır. Hedeflerine ulaşmak için argümanlarını birer birer ortaya koyan Yunanistan faaliyetlerini bir adım öteye taşıyarak İstanbul'da bulunan tüm cemiyetleri "*Milli Cemiyet*" adı altında bir araya getirmiştir. Bu yolla bir işgali gerçekleştirecek ya da Osmanlı Devleti'nden toprak koparabilecek silahlı birliklerin temini sağlanmıştır. Silahlı gücü de toparlayan Yunanistan bir sonraki adımı atarak İstanbul'a "*Hukuk Müşavirleri*" adıyla anılan altı kişilik ekibi göndermiştir. Hukuk müşavirlerinin çalışmaları sonucu da adına "*İstanbul Rum Mebusları*" denen kırk kişilik bir heyet seçilmiştir.

Atina'nın telkin ve direktifleriyle İstanbul'da uygun zemini oluşturularak bütün unsurlar bir araya getirilmiş ve belki de son bir hamle ile devlet kurma cüreti gösterilmiştir. Rumlar, bu teşebbüslerle Trakya-İstanbul-İzmir ve Trabzon hattına hükmedebilecek ve daha sonra Yunanistan'a bağlanacak müstakil devlet ya da devletçikler kurmayı hedeflemişlerdir. Yaşanan bu hadiseler karşısında İstanbul Emniyeti gerekli önlemleri almış, asayiş sorununu çözmeye çalışmıştır. Yapılan soruşturma ve takipler sonucu Patrikhanenin faaliyetleri kontrol altına alınmaya çalışılmış, Rumca yayın yapan gazeteler denetlenmiştir. İstanbul'da faaliyet gösteren Rum-Yunan gizli örgütlerinin çalışmalarına mümkün mertebe engel olunmuştur. İstanbul Rum Mebusları adı verilen oluşumda yer alan kırk kişi yurtdışına çıkarılarak İstanbul için oluşabilecek büyük sorunların önüne geçilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA

- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 016
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 017
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 018
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 019
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 020
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 021
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 022
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 023
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 024
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 025
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 026
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 027
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 028
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 029
- BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 030

Mikail KOLUTEK

BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 031

BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 032

BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 033

BOA. DH. KMS. 00049. 2. 00057. 034

Gökbilgin, M. T. (1959). *Millî Mücadele Başlarken*. Birinci Kitap. Ankara. TTK Basımevi.

Güler, A. (1995). *Yakın Tarihimizde Pontus Meselesi ve Rum-Yunan Terör Örgütleri*. Ankara. Rızeliiler Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları.

Kolutek, M. (2017a). "İşgal Öncesi İzmir'de Asayiş Olayları ve Yerli Rumların Tutumlarına Dair Bir Değerlendirme" *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. C. VII/I. Batman. 110-117.

Kolutek, M. (2017b). *Tarihsel Perspektifiyle Pontus Meselesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi. Hatay.

Pavlos, A.A. (1995). *Yunanlılar'ın Anadolu Macerası*. (Çev. Orhan Azizoğlu). İstanbul. Yapı Kredi Yayınları.

Sezen, T. (2006). *Osmanlı Yer Adları*. Ankara. BDAGM Yayınları.

Extended Abstract

Shortly after the beginning of World War I. the entente powers that wanted to dismember the Ottoman Empire, persuaded Greece to enter the war in their own ranks. In return for Greek Government participation in the war, Aegean, Marmara and Black Sea coasts were promised from the Anatolian lands, which are called as Asia-Minor (Asya-yı Suğra). Aiming at having these promised lands, Greece began to get active in the military and political arena on the lands of the Anatolia from the first quarter of 1915. On October 30, 1918, with having signed of Mondros Armistice Agreement, Greece which continued its military and political activities on the one hand, started some secret work on the other hand. On November, 1918 Greek Government, which landed troops to İstanbul with the entente powers together, ganged up against The Ottoman Empire secretly by taking advantage of the situation. The main source of the work was the assistant of İstanbul Public Security director Mehmet's report under the date of September 5, 1919 that was written about public security. The report contains the harmful activities supported by Greece and the findings and measures taken by The İstanbul Security.

The Greek Government started preparations to stir up a revolt by using Rums living in the city via İstanbul Rum Patriarchate. Rums, The Ottoman vassal living in İstanbul, were escaped to Greece on the one hand and on the other hand, they were taken as volunteer soldiers for The Greek army. When secret organizations were established in İstanbul with the encouragement of The Greek Government, the need to organize the work of these organizations and to be given the necessary instructions to them came out. Venizelos, the chief organizer of

Eylül 1919 Tarihli İstanbul Emniyet Müdür Yardımcısının Raporuna Göre Rumların Zararlı Çalışmaları

Greek harmful activities, sent six people to Istanbul on 25 September 1919, who had gained confidence and loyalty to organize the actions to be put forward. This team, who was sent to Istanbul with special duties, was called as "Istanbul Legal Counsels" (İstanbul Hukuk Müşavirleri).

While the moment that was for discussing to decide the fate of Ottoman Empire at The Paris Peace Conference, the work in Istanbul was continued unceasingly. A second team was appointed by Venizelos in order to support and expand the work of Legal Counsels, who we might call as The Team A of the Rums. The Istanbul Rum Patriarchate declared the existence of a forty-person delegation under the name of "Istanbul Rum Deputies" with a circular published after the conclusion of the work. On September 7, 1919, an election was made and "Teodokos", the writer of Piscator Doryan Newspaper was brought to the head of the second team. Besides the forty-four selected people who were acting as a deputy, four years were stated as their duty periods. The Rum Deputies decided as their main goal to serve the Greek political objectives with the activities they would put forth. The team that prepared the action plan for the establishment of Trabzon Pontus-Rum State with the annexation of Istanbul and İzmir to Greece, especially the Thrace issue, were engaged in these issues.

The following step was taken in separatist actions in which the head structured-organisation were completed with organizations named as the Legal Counsels and Rum Deputies. The Greek Government aimed at showing the disorder of piece in public security and provoking the community by setting up organizations which carried out clandestine operations in İstanbul and Anatolia. On the initiative of the Greek commanders, organizations named as clubs, parties, societies, or kâdiyes (kâdiye means little religious community), with various names, were encouraged to organize. These organizations, created and managed by various delegations, served the Greek interests by identifying the fields of operations. These organizations, which were organized by Greece, were gathered under a single roof and became strong enough to cause a change of administration in some of the Ottoman territories.

On the one hand, Greece caused a disorder in public security through its organizations, on the other hand it made propagandas through media organs as well. The Greek Government tried to announce the attempts made to justify the claims on the Anatolian territories through the Rum newspapers. Reports were made to renovate the Ottoman citizens via the Rum newspapers and Rum elements were provoked on that Greek requests would be realized. An organization was ganged up in this direction by targeting the use of press and propaganda effectively. This organisation which was under the management of a civil servant and Greek citizen, was named "Azaros Eşkiyaları" (Azaros Bendits). The leader of the organization were interested in Rum press, he controlled and managed the news and writings from Heybeliada in which he dwelled.

The Rum Patriarchate and the Metropolitans were also actively used for the harmful activities carried out by the Greek Government. When The Rum Patriarch went to The Paris Peace Conference himself, the patriarch, archbishop and Rum dignitary in Anatolia were interested in political issues by putting religious affairs aside. The Rum religious institutions were not places of worship anymore but they carried out aid campaigns and propagandas to serve the Greek goals.

The result of signing The Mudros Armistice and landing Greece's military troops into Istanbul, especially Istanbul and Anatolia territories became a clear target of the Greek government. Greece, which could not reach its goals on Anatolia through the war, tried to realise its wishes with alternate methods by taking advantage of this situation. The separatist movement formed Team A with an organization called Legal Counsels was moved to the progressive stages. The organization named as "İstanbul Rum Mebuslari" (Istanbul Rum Deputies) that was identified by election through The Patriarchate, consisted of 40 people, was a step taken in order to detach İstanbul from Anatolia and turn it indepenadant from Turks. The club, society, party and kâdiyes organized by Greece and serving to various Greeks officers and Greek goals acted as Greece's law enforcement officers in İstanbul. The relevant formations, engaged in armed actions on one side, while they organized aid campaigns for the interest of Greece on the other side. Rum citizens who were agitated made propogandas for the interest of Greece, took part in the actions violating the security of Istanbul. While the Rum press, which was under the control of the Greek government, made publications serving to Greek goals, it also took insulting and provocative actions to The Ottoman people. The, Istanbul-Greek Patriarchate Metropolitans and Rum dignities, were in the same boat with the political issues as result of Greek provocations. The Istanbul Security, which closely followed the developments in this resulting tableau, primarily tried to get under control of the public security. The persons named as Istanbul Rum Deputies were identified and their attempts were prevented. The Romaic Newspapers in İstanbul with an on-going broadcast life were kept under control, tried to prevent harmful publications. Steps were taken to prevent the work of Rum-Greek secret organizations and the actions of these organizations were minimized. As a result of the measures taken, the goals of Greece on Turkish soil were failed by preventing İstanbul to entry into the Greek hegemony.